

ECOLOGIE

VALKEN, VALKENIERS, DE SLECHTVALK EN EEN VOGELPORTRET UIT 1906

Zeker binnen de kring van de vogelkijkers en natuurliefhebbers is er grote bewondering en geestdrift voor roofvogels in het algemeen en beslist ook voor de Slechtvalk. Ook het brede publiek is sterk geboeid in roofvogels, wat zich spijtig genoeg soms vertaald in een drang om ze te bezitten, soms aangemoedigd daarin door allerlei films. Deze belangstelling wordt geregeld misbruikt, vaak uit commercieel belang om mensen naar een dierenpark of naar een festiviteit te lokken. Onder het mom van educatie krijgt het publiek dan voorstellingen met afgerichte wilde vogels, die het hoofd in een kapje, afwachtend zitten op een stok, riempje
heersers van
vleugels eens
vluchten een
de
hongerperiode
aan te zetten.
periode dat
waren en dat
behoorden.... Of cultuur met een zeer kleine “c”.

Bovendien ervaren we dat meermaals zo'n demonstratievogels (zoals recent in het Webbekoms Broek) terecht komen in de broedterritoria van onze vrije en kwetsbare (roof)vogels. Te Webbekom leidde het die zondag, 20 mei, gelukkig niet tot de stopzetting van een broedgeval van 'onze' roofvogels, maar wel tot territoriumgevechten tussen Buizerds van verschillende territoria. Het kan even goed als gevolg hebben dat een broedpoging wordt stopgezet. Vandaar dat onze vereniging zeker al principieel gekant is tegen het gevangen houden van wilde (roof)vogels, hun commercieel misbruik en zeker tegen deze demonstraties in de broedperiode en rustgebieden.

De problematiek van deze roofvogelshows staat los van de echte valkeniers die soms worden ingezet bijvoorbeeld bij vliegvelden om de kansen op een noodlottige strike te minderen.

We publiceren hieronder een tekst letterlijk overgenomen uit een ornithologisch werk uit 1906. Het geeft een ander licht en het is intrigerend om lezen ook omwille van het oude taalgebruik.

Voorafgaand nog even schetsen voor zover nodig dat de Slechtvalk waarover het hieronder gaat als broedvogel in ons land heeft gebroed tot midden jaren '60. (in Vlaanderen laatste broedgeval in 1958). Het gebruik van DDT, de vervol-

ging met zelfs beloningen voor elke ingezamelde klauw, de eierverzamelaars, ... werden de soort in vrijwel gans West-Europa noodlottig. Gelukkig keerde het tij. Roofvogelvervolging, alhoewel niet totaal verdwenen, is gelukkig niet meer sociaal aanvaard, dit samen met het verbod op DDT, zorgde voor een renaissance van de roofvogels in het algemeen.

Vanaf midden jaren '90 was er de spectaculaire terugkeer van de Slechtvalk met een eerste geslaagde broedgeval in 1996 in Doel. Meer hierover leest u in een artikel in Ons Vogelblad nr. 94, ook te lezen op onze website. Ook daar een gedetailleerder overzicht van de broedresultaten per jaar en per provincie. Ondertussen zijn er al meer dan 500 jongen uitgevlogen, in 2010 bvb waren er 97 jongen!

EEN VOGELPORTRET UIT 1906

De Valken. Deze naam doet ons gedachten varen naar de middeleeuwen, met hare groote valkenjachten, die zoo hoog in eere waren bij ridders en edele jonkvrouwen. Wie den *Leeuw van Vlaanderen* van Conscience gelezen heeft, zal nog dat boeiende verhaal in het geheugen hebben van de valkenjacht in de velden rond Wijnendale, waaraan de edele Machteld van Vlaanderen, de oude Gwijde van Dampierre, de koene Robrecht van Bethune, de bloem van den Vlaamschen adel, Karel de Valois, Chantillon en eenige andere fransche edellieden deel namen.

Tot die jacht gebruikte men de sterke en onverschrokkene Noorweegsche **Giervalk** (*falco gyrfalco*, *Gerfaut de Norvège*), wit gespiggeld van veeren, lang van slagers en scherp van kauw en snavel.

Maar 't was bijzonderlijk aan de inlandsche **Slachtvalk** (*Falco communis* – *faucon*), dat de eere toekwam. Een flinke vogel is 't, tamelijk groot (38-46 cm lengte van bek tot steert), geel gepoot, lang en scherp geklauwd, duchtig gesnaveld, met geplekte grijswitte borst en bruinen rug; hij is wild van aard, fier en onversaagd, voorzichtig toch en wantrouwig. Hij vliegt met statigheid, hoog in den lucht, in breede kringen zwierend; als hij, pijlsnel, op zijne prooi nederschiet, zoekt en suist het door de lucht.

De Valkeniers, die de valken moesten temmen en tot de jacht africhten, hadden iets af te bijten met hunne ongewillige leerlingen. Ook vereischte hun ambacht veel geduld en beleg, maar 't was in eere en gewoonlijk vet betaald. De Fransche koning, Frans I, die in pracht en weelde zwom en 't geld met hamers brak, hield 300 valken; de oppervalkenier won jaarlijks 4000 pond, een ontzaglijke som voor dien tijd; 15 hofjonkers, die onder zijn bevelen stonden, trokken elk 600 pond en 50 gewone valkeniers, ieder 200 pond.

Van de oudste tijden af, schijnen de valkenjachten bestaan te hebben en 't voorrecht geweest te zijn van 't groot en edel volk. Wij ontleenen eenige

bijzonderheden aan Lenz en Brehm, bij wien die zaak breedvoerig verhandeld staat.

Naar 't schijnt, waren de valkenjachten in Indiën gekend, 400 jaar vóór Christus' tijd; 't staat te lezen bij Ctésias. En te Rome? Eerst in de IVe eeuw, wordt er van valkenjachten melding gemaakt. De Siciliër, Firmicus Maternus, spreekt over de valkeniers ten jaren

330: "nutritores accipitrum, falconum, ceterarumque avium, quae ad aucupia pertinent" (*Vertaald als "Verzorgers van haviken, valken en andere vogels die voor jacht op vogels gebruikt worden"*).

't Duurde tot op 't einde der V^{de} eeuw, eer die jacht algemeen geworden was. Van 500 voort, was 't een dolle drift geworden; de geestelijken zelve gingen aan 't jagen, maar in 500 stak 't Concilie van Agde, daar een speldeken voor en later, in 517, wierd het verbod vernieuwd door 't Concilie van Epaon. Keizer Karel, ten jare 800, strafte met zware boeten den vermetelen, die eene valk durfde stelen of dooden. De ridders, die uit Rhodes verdreven, van dien zelfden keizer 't eiland Malta ten geschenke kregen, moesten daarvoor, ieder jaar, eene witte valk leveren.

Maar 't was in Engeland, dat men kort spel miek met de roekeloozen, die eene valk durfden scheef bekijken. Wie eene valk gestolen had, wierd eenvoudig opgehangen; wie er eene ontnestelde, vloog voor éénjaar en één dag achter de grendeles. Dit was onde koning Edward III. Zoet land, zachte zeden!

Bajazet (*Aanvulling redactie: Ottomaans sultan, 1360-1403*) hield meer aan valken dan aan krijgsgevangenen. Na de slag van Nicopolis, in 1396, waren de hertog van Nevers en talrijke edele ridders in de handen van den vijand gebleven. Rijke rantsoenen wierden aangeboden: 't was boter aan de galg. Maar toen de hertog van Burgondië sprak van 12 witte valken te geven, kon Bajazet het over zijn hert niet meer krijgen: hij aanveerdde de valken en liet zijne gevangenen op vrije voeten loopen.

't Wierd een waar zotspel met al die valken; 't ging zoover, dat de hoogmoedige baroenen, die overal hunne vogels medesleepten, beweerden het recht te hebben,

hunne vogels, binst de goddelijke diensten, op het altaar te plaatsen: nutteloos erbij te voegen, dat de valken weldra aan de deur vlogen.

En alzo ging dit spel met de valken voort gedurende gansch de middeleeuwen, Valkenwaardt, een dorp uit Brabant bleef land en is nu nog vermaard, wegens 't africhten, voor de jacht, van de edele valken.

Ten onzen dage is de valkenjacht uit de Europeesche landen om zeggens verdwenen; nog is zij in eere in talrijke Aziatische en Noordafrikaansche landen, bijzonderlijk bij de Araabsche volkstammen.

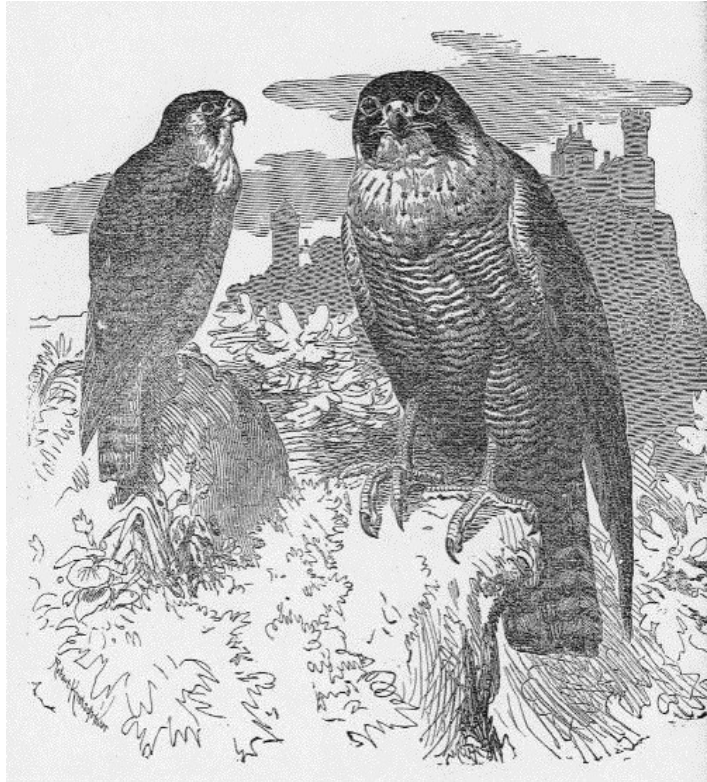
Nu de jachten daargelaten, en nadere kennis gemaakt met de valk, die bijlange uit onze streken niet weggestorven is. De valk is de schrik en de geesel van alle gevogelte, klein en groot. De nietige leeuwerik en ringmusch, de langpootige reiger, de logge gans moeten voor den bloedgierigen roover duchten en zwichten; op duiven en patrijzen is de valk bijzonderlijk verlekkerd; kraaien en gaaien hebben ze hoogst te vreezen; eenden en andere watervogels, die erdoor aangerand worden, zijn er dood voor, indien zij niet op tijds hunne redding in 't water kunnen vinden; op het neerhof, is ze gevreesd als de pest. Nog een geluk voor de vreedzame neerhofvogels, dat de valk liever vliegende dan neerzittende vogels vangt.

De valk schiet met zulke duizelige snelheid neder, dat de oogen ze nauwelijks volgen kunnen; zelden mist zij hare prooi.

Naar bedorven vleesch, heeft zij hoegenaamd geene gading; liever dan met dien gemeenen kost hare maag te vullen, zal ze, wanneer springlevende prooi ontbreekt, dagen lang vasten.

Krijgt ze een vogel tusschen de klauwen, ze vliegt ermede naar een open plaats, waar ze hem zorgvuldig pluimt en gerust binnen smult; is het slechtoffer te zwaar, da wordt het verscheurd, ter plaatse, waar het stervend nederviel.

't Is waarlijk vreemd dat de valk, zoo stout en moedig, hare prooi door andere roofvogels laat afnemen, zonder ernstigen weerstand te bieden. De Wouw of bruwier, die te lui is om zelve te jagen, schijnt dit goed te kennen en volgt zeer dikwijls de valk in hare strooptochten. Hij is, wel is waar, een grooter en sterker vogel, maar hem steekt zoo weinig moed in 't lijf, dat hij verschrikt wegvliegt, bij het geschreeuw eener klokken, die voor hare bedreigde kiekens schermt. Bepalen tot welke landen de slachtvalk behoort is moeielijk, of, indien men wil, gemakkelijk, want zij doolt, omtrent alle gewesten van de wijde wereld. Daarom staat ze, met reden, bij sommige natuurkundigen, geboekt met den naam van : *Zwerfvalk (Falco peregrinus)*. In 't Aziatisch Himalayagebergte, in 't hert van Afrika, in Noord-Europa, en langs de kusten der Middellandsche Zee, zoowel als langs de boorden der grootste Amerikaansche stroomen, vliegt en doolt de valk, maar, zoals Brehm met juistheid doet opmerken: "een reis van honderd uren en erboven, is het meer dan eene eenvoudige wandeling, voor een vogel, zoo wonder ervaren in het vliegen?"

Illustratie uit het betreffende boek

Ingezien de schade die ze aanrichten, is 't eene schoone zaak, dat men alhier betrekkelijk weinig valken aantreft. In 't najaar, van October voort, komen ze uit de noorderstreken afgezakt en blijven hier een tijdeken haperen, vooraleer verder te zwerven, 't Zuiden in.

Ze brengen ons een tweede bezoek te Lentetijd, bij de terugreis naar 't hooge Noorden, waar ze op groote boomen, steile rotsen en hooge torens, hunnen nesten bouwen. Na den broedtijd, zwerven de valken allen thenen, bijvoorkeur in bosch- en bergstreken.

De Ardennen en de Kempen worden meest bezocht; 't gebeurt, dat de valken blijven huishouden in hooge torens, binnen steden en dorpen. Dubois schrijft, dat hij een koppel valken heeft weten wonen op den stadhuistoren van Brussel; wij beklagen de duiven en de duivenliefhebbers, die met zulke gebuurs gestraft zijn.

□ *Uit: Vogels, van E.H.J. Iserbyt, landbouwingenieur, verschenen te Yper bij Callewaert - De Meulenaere, drukker van 't Davidsfonds, 1906.*

Marcel Jonckers

“Richtlijnen voor het herkennen en melden van roofvogelvervolging” door Wouter Faveyts.

Uit "Ons Vogelblad" nr. 97, juni 2013

Interessante lectuur verschenen in Natuur-Oriolus nr. 73, maar leesbaar op het internet via onderstaande link. Hierin lees je o.a. dat tot in 1966 (!) er een premie werd uitgelooft voor binnengebrachte klauwen en dit vanuit de Koninklijke Belgische Duivenbond.

http://www.natuurpunt.be/uploads/biodiversiteit/vogels/documenten/pag_666_roofvogels_herkennen.pdf